

FERDÍTÉSEK

Ingek és lábasok közt, kutyafuttában is lóvá tehető valaki

Sorozatunk legújabb darabjában arra igyekeztem további példákkal szolgálni, hogy a nagyon régóta egymás közelében élő népek bármennyire különböznek is, gondolkodásmódjuk akarva-akaratlanul jelentősen idomult egymáshoz, azt pedig már az eddigiekből is láthattuk, hogy a kifejezésbeli eltérések a más-más hatások következményei miatt jöttek létre.

A másokra tartozó dolgokkal való foglalkozástól magyarul és románul egyaránt óv a népi bölcsesség: mi vagy azt mondjuk, hogy ne üsd az orrod más dolgába, vagy pedig azt, hogy akinek nem inge, ne vegye magára. Ez utóbbi egyébként megcélozza a bármiben magukra ismerőket, illetve azokat, akik úgy sejtik, hogy folytonosan az ő kárura élcelődnek társaik. Érdekes, hogy a román szólás mint ha a mi két szófordulatunkat egyesítette volna nagyon tudatosan, amikor azt mondja: „Nu te băga, unde nu-ți fierbe oala!” Vagyis ha nem a saját lábasod, akkor nincs mit keresned a környékén.

Lényegét tekintve nagyon hasonlít a gyors, elnagyolt munkával kapcsolatban használt „făcut pe genunchi”, illetve a kutyafuttában kifejezés is. Mindkettő jól érzékelteti a felületes, manapság is gyakran hallott „jól van az úgy is” mentalitást egy-egy feladattal kapcsolatban. Nem igényel túl sok fejtörést, hogy rájövünk, az ilyen feladatok másokat érintenek, és ezért is lép közbe a nemtörődomség. Ha a magunk bajáról van szó, akkor már sokkal nagyobb a körültekintés, sőt nem ritka emberi tulajdonság, hogy a mások gondját egykettőre félresöpörjék egyének a saját apró gondjaikat jól felfűjják. Ilyenkor mondjuk azt, hogy ha nincs baja, csinál magának, románul pedig „Nu te lega la cap, dacă nu te doare”. Érdekes,

hogy egy szükséges munkát öncélúan hátráltató vagy megakadályozó gesztusra majdnem ugyanaz a „minősítés”: mi kerékkötőnek mondjuk, románul pedig „bagă bețe-n roate”.

A valaki becsapását, megtévesztését jelentő nagyon plasztikus kifejezésünkre, a lóvátételre azonban nem ismerek hasonló román szófordulatot. (És nem is ajánlom, hogy bárki próbálkozzék a „face din el un cal” újítással!) A román népi kultúrában viszont külön figura van, aki egyrészt bajkeverő, mindenkit becsapó, de néha pusztán a jó kedélyt szolgáló heccmester, és ez Păcală, illetve Păcălici. Ez utóbbi névadója egy ifjúsági kártyajátéknak is, afféle Jolly Joker, csak épp nem a nyerést segíti, hanem a vesztes felé sodor. A népmesékben is gyakran megjelenik egy furcsa páros, Păcală és Tindală. Ez utóbbi nem a lóvátétel nagymestere, hanem a lustaságé. Aki szeretne egy kicsit jobban elmélyedni az említett népmesei alakok társadalmi szerepében, ajánlom figyelmébe Gloria Man amerikai antropológus munkáját, *Az ortodox törésvonal* című, magyarul 1997-ben, a budapesti Háttér Kiadónál megjelent könyvét. Kedvcsinálóként pedig ebből a *Bevezetés* zárógondolatát idézném: „Az elnevezés a táblatektonikából való, mely kimutatta, hogy ahol két tábla ütközik, s az egyik ellenáll a másik mozgásának, ott robbannak ki a földrengések, gyúlnak ki a vulkánok, történnek a nagy katasztrófák, egyáltalán nem véletlenül, hanem elrendeltetett szabályszerűséggel. Ugyanez érvényes a társadalmi-kulturális törésvonalakra is. (...) Az egyik ilyen törésvonal az Adriai-tengertől az Északi-tengerig húzódik a Balkánon, Kelet-Európán, a Baltikumon és Karélián át. (...) Ez az ortodox törésvonal.”

Molnár Judit